

॥ कोबातीर्थमंडन श्री महावीरस्वामिने नमः ॥

॥ अनंतलब्धिनिधान श्री गौतमस्वामिने नमः ॥

॥ गणधर भगवंत श्री सुधर्मस्वामिने नमः ॥

॥ योगनिष्ठ आचार्य श्रीमद् बुद्धिसागरसूरीश्वरेभ्यो नमः ॥

॥ चारित्रचूडामणि आचार्य श्रीमद् कैलाससागरसूरीश्वरेभ्यो नमः ॥

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर

पुनितप्रेरणा व आशीर्वाद

राष्ट्रसंत श्रुतोद्धारक आचार्यदेव श्रीमत् पद्मसागरसूरीश्वरजी म. सा.

जैन मुद्रित ग्रंथ स्केनिंग प्रकल्प

ग्रंथांक : १

श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र

आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
कोबा, गांधीनगर-श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र
आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
कोबा, गांधीनगर-३८२००७ (गुजरात)
(079) 23276252, 23276204
फेक्स : 23276249

Websiet : www.kobatirth.org

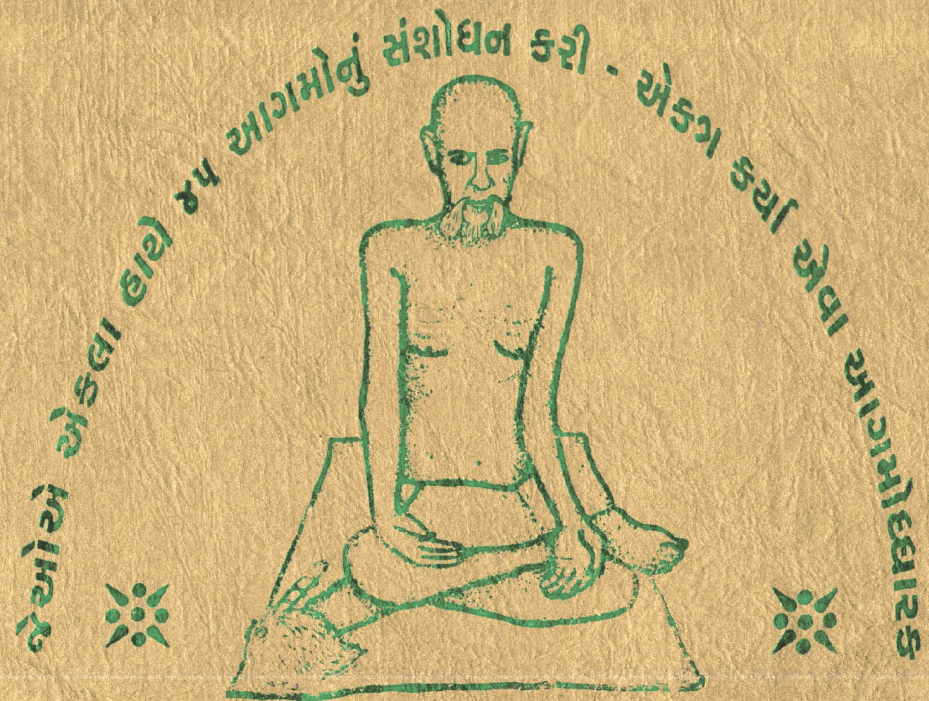
Email : Kendra@kobatirth.org

शहर शाखा

आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
शहर शाखा
आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
त्रण बंगला, टोलकनगर
परिवार डाइनिंग हॉल की गली में
पालडी, अहमदाबाद - ३८०००७
(079) 26582355

P 14039

॥ श्री यापिविज्ञा सूत्रम् ॥

પૂ. આચાર્યદેવ શ્રી આનંદસાગરચૂરીશ્વરજી મ.સા.ના ચરણે શત્ શત્ વંદન...

देवसूर तपागच्छ समाचारी संरक्षक-सुविहित सिद्धांत पालक
 बहुश्रुतोपासक-गीतार्थवर्य-चारित्र चूडामणि-आगमोद्धारक पूज्यपाद आचार्यदेवेश
 श्री आनंदसागर सूरेश्वरजी महाराजा संशोधित-संपादित ४५ आगमेषु

॥ श्री गणिविज्ञा सूत्रं ॥

❁ आलेखन कार्य-प्रेरक-वाहक ❁

प्रवचन प्रभावक पू. आ.श्री हेमचन्द्रसागर सूरिजी म.सा. शिष्यरत्न पू. गणिवर्यश्री पूर्णचन्द्रसागरजी म.सा.

❁ आलेखन कार्यवाहक संस्था ❁

पूज्यपाद सागरजी महाराजा संस्थापित जैनानंद पुस्तकालय-सुरत

आलेखन कार्ये किंचित् संस्मरणाणि

* आलेखन कार्ये आशीवृष्टिकारका :

पू. गच्छा. आ. श्री सूर्योदयसागर सूरेश्वरजी म.सा.

पू. आ. श्री. नरेन्द्रसागर सूरेश्वरजी म.सा.

पू. आ. श्री अशोकसागर सूरिजी म.सा.

पू. आ. श्री जिनचन्द्रसागर सूरिजी म.सा.

पू. आ. श्री हेमचन्द्रसागर सूरिजी म.सा.

* आलेखन कार्ये केचित् मार्गदर्शका :

पू. आ. श्री दोलतसागर सूरिजी म.सा.

पू. पं. श्री हर्षसागरजी म.सा.

पू. गणीश्री सागरचन्द्रसागरजी म.सा.

पू. गणी श्री नयचन्द्रसागरजी म.सा.

पू. गणी श्री अक्षयचन्द्रसागरजी म.सा.

पू. मुनि श्री लब्धिचन्द्रसागरजी म.सा.

माहिती दर्शक पत्र

■ आलेखन कार्ये सहयोग प्रदाता :

मुनिश्री आगमचन्द्रसागरजी म.सा.

श्राद्धगुण संपन्न श्री नरेन्द्रभाई मुक्तिलाल महेता (सूर्यगामवाला)

■ प्रथम संस्करण - सं. २०६१, का. सु.५.

■ कृति - २५०

■ कोऽधिकारी...?- श्रुत भाण्डागारं श्रमण प्रधान चतुर्विध संघाश्च

■ संग्राहकालय - जैनानंद पुस्तकालय, गोपीपुरा, सुरत।

■ व्यवस्थापका :

श्री उषाकांतभाई झवेरी- श्री नरेशभाई मद्रासी-श्री श्रेयस के. मर्चंट

■ आवास : निशा-१ १ले माले ,गोपीपुरा, काजीनुं मेदान,

तीनबत्ती, सुरत. दूरभाष - २५९८३२६ (०२६१)

■ मुद्रण कार्यवाहक

श्री सुरेश डी. शाह (हेष्मा)-सुरत।

संपादक श्री

॥ પ્રાક્-કથન ॥

॥ કથ અમ્હારિસા પાણી દુષમા-દોષ દુષિયા, હા; અણાહા કહં હૂન્તા...! ન હૂન્તો જહ જિણાગમો ॥

દુષ્મકાળે જિનાગમ-જિન પ્રતિમા ભવિયણ કું આધારા...!!

ભવાટવીમાં ભ્રમિત પ્રાણીને ભીમ મહાટવીમાંથી બહાર લાવનાર મિથ્યાત્વરૂપ અંધકારમાંથી પ્રકાશ તરફ ગતિ કરાવનાર શ્રુતજ્ઞાનની મહત્તા અદ્વિતીય કક્ષાની છે. શ્રુતજ્ઞાનનો મહીમા પરમ મનનીય અને માનનીય હોવાના કારણે પ્રભુ શાસનમાં પરમ આધાર ભૂત કરણ તરીકે ગણના કરી છે. આગમએ વીર પ્રભુની વાણી સ્વરૂપ છે.

આગમોની રચના કાળ :- પ્રભુ મહાવીર સ્વામીના શાસનની અપેક્ષાએ વીર નિર્વાણ સંવત પૂર્વે ૨૯, વિક્રમ સંવત પૂર્વે ૪૯૯ વર્ષે વૈશાખ સુદ એકાદશી દિને તારક તીર્થકર પ્રભુ મહાવીર દેવની ત્રિપટીને પામી આઘ ગણધર અનંતલબ્ધિ નિધાન શ્રી ઈન્દ્રભૂતિ (ગૌતમસ્વામીજી) આદિ એકાદશ ગણધરોએ આગમોની રચના કરી તેજ ક્ષણે પ્રભુએ તેની યથાર્થતા-ગણાનુજ્ઞા-શાસનાનુજ્ઞા આદિના વાસકેપથી જાહેર કરી.

ગણધર ભગવંતના શિષ્યો-મુનિઓએ યથાયોગ્યતાનુસાર શિષ્ય-પ્રશિષ્યાદિ પરિવારને વિનયપૂર્વક શાસ્ત્ર નિર્દિષ્ટ વિધિ-મર્યાદા પૂર્વક ગુરુ પાસેથી મુખપાઠ રીતે દ્વાદશાંગીનો અભ્યાસ કરતા હતાં, લખીને કે લખેલ પુસ્તકો દ્વારા ભણવા અંગે તત્કાળે પરંપરા ન હતી.

પ્રથમ વાચના :- વીર પ્રભુના નિર્વાણબાદ તેમની પટ્ટ પરંપરામાં પાંચમા કેવલી તરીકે પ્રસિધ્ધ શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામીજીના સમયમાં વિષમકાલના બલના પ્રભાવે ભયંકર બાર વર્ષીય દુકાલ પડ્યો સાધુઓ અનુકૂળતા મુજબ વેર વિખેર થયાં, સાથો સાથ વીર નિ. સં. ૧૫૫ લગભગમાં નંદવંશના સામ્રાજ્યનો પલટો થયો, દેશમાં ભયંકર આંધી વ્યાપી, જૈન શ્રમણોના વિહારના કેન્દ્રરૂપ મગધદેશની

॥ પ્રાક્-કથન ॥

૧

સંપાદક શ્રી

રાજધાની પટણા અને પંજાબ વચ્ચેના પ્રદેશો ભીષણ પરિસ્થિતિમાં મૂકાયા, શ્રમણ સમુદાયના વિખરાઈ જવાથી આગમોનું પઠન-પાઠન ખુબ જ અવ્યવસ્થિત થયું, જ્ઞાની પુરુષોમાંથી કેટલાયે સ્વર્ગે પધાર્યા, મુખપાઠની પધ્ધતિ પર એક જબરદસ્ત ધક્કો લાગ્યો પરિસ્થિતિને સુધારવા વીર નિ. સં.-૧૬૦ લગભગમાં પાટલીપુત્ર નગરે (પટના-બિહાર) શ્રી સ્થુલભદ્ર સ્વામીની અધ્યક્ષતામાં શ્રમણસંઘ એકત્રિત થયો, ગીતાર્થોની સલાહ મુજબ દ્વાદશાંગીની સંકલના વ્યવસ્થિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો, પ્રાયઃ આ પ્રથમ આગમ વાચના થઈ તેનું નામ ' શ્રી દ્વાદશાંગ-શ્રુતસંકલન' નામે પંકાયાનો ઇતિહાસ મળે છે.

દ્વિતીય વાચના :- તેમના પછી જિનકલ્પીના અભ્યાસક આર્ય મહાગિરીજીના ગુરૂ ભ્રાતા પૂ. આ. શ્રી આર્ય સુહસ્તિ સૂરિ પ્રતિબોધિત પ્રભુ શાસનના ચરમ ભક્ત સમ્રાટ સંપ્રતિએ ઉજ્જૈનમાં આર્ય સુહસ્તિ મ. ને વિનંતી કરી તેમના સાનિધ્યમાં વીર નિ. સં. ૨૪૫ થી ૨૮૧ના વર્ષોમાં જિનાગામની સાચવણી સુરક્ષિત રહે તેવા યથાર્થ પ્રયાસો કર્યા, પઠન-પાઠનની વ્યવસ્થામાં આવેલી ખામીને દૂર કરી જેથી આ બીજી વાચનાનું નામ ' આગમ સંરક્ષણ વાંચના' દૃષ્ટિ ગોચર થાય છે.

તૃતીય વાચના :- મૌર્ય રાજવંશીઓનો સેનાપતિ પુષ્યમિત્રે રાજદ્રોહ કરી રાજા બન્યો ધર્માધ બનેલા સમ્રાટ સંપ્રતિની શાસન પ્રભાવનાને નામ શેષ કરવા તેણે જૈન શ્રમણો તથા બૌદ્ધ શ્રમણોના શિરચ્છેદ કરાવી કાળો કેર વર્તાવ્યો, સાધુઓ પ્રાણ રક્ષાર્થે કલિંગ દેશ તરફ ચાલ્યા ગયા, કલિંગાધિપતિ મહામેઘવાહન ખારવેલ મહારાજા પરમ જૈન હતાં. આ પ્રમાણે પ્રાણ બચાવવાની વ્યથામાં જિનાલયો તથા, આગમ પઠન-પાઠનની વ્યવસ્થાને જબરદસ્ત હાની થવા પામી, કલિંગ દેશના રાજા ભિક્ષુમુરાય ખારવેલે તેનો પરાજય કરી ફરી જીવંત કરવા પ્રયાસ કર્યો વીરનિ. સં. ૩૦૦ થી ૩૩૦ સુધીના મધ્યાહ્ન કાલમાં મુનિ સમ્મેલનમાં જિનકલ્પિની તુલના કરનાર પૂ.આ. મહાગિરીના શિષ્યો-પ્રશિષ્યો આ. બલિસ્સહ સૂ.મ. આ. દેવાચાર્ય, આ. ધર્મસેન વિગેરે ૨૦૦ શ્રમણો, આ. સુસ્થિત સૂરિ વગેરે સ્થવિર કલ્પિ ૩૦૦ શ્રમણો, આર્યા પોઈણી વિગેરે ૩૦૦ શ્રમણીઓ, સીવંદ, ચૂર્ણક, સેલગ વગેરે ૭૦૦ શ્રાવકો અને પૂર્ણ મિત્રાદિ ૭૦૦ શ્રાવિકા દ્વારા ત્રીજી આગમ

વાયનામાં અગિયાર અંગો અને દશ પૂર્વોના પાઠોને વ્યવસ્થિત કરવામાં આવ્યા.

ચતુર્થ વાચના :- કાલાધિન અંતિમ દશપૂર્વધર, બાલ વૈરાગી, અનુપમ સંવેગી શ્રી વજ્રસ્વામીએ અંતિમ સમયે સ્વ પટ્ટધર શ્રીવજ્રસેન સૂ.મ.ને ભયંકર દુકાલના ચરમ સમયની જાણમાં 'લાખ સોનેયા આપીને એક હાંડી ભાતની ચડશે તેના બીજા દિવસથી સુકાલ થશે' આ વાત જણાવી આવો ભયંકર દુકાલ વીર નિ. સં. ૫૮૦ થી ઉત્તર ભારતમાં વ્યાપ્ત થયો. જેમાં ગણો-કુલો-વાચકવંશો માત્ર નામશેષ થઈ ગયા. આગમ વારસો ટકાવનાર મુનિપુંગવોની સંખ્યા જૂજ થઈ ગઈ કાળ-બળ ક્ષયે ધારણા શક્તિની અનુકૂલતા પ્રમાણે પણ જો આગમનું સંકલન કરવામાં નહીં આવે તો રહ્યા સાધુઓ પણ રહેલા આગમના વારસાને સાચવવા સમર્થ ન નિવડી શકે માટે ભવિષ્યના અલ્પશક્તિવાળા પણ મેઘાવી સાધુઓને રાખવામાં વિષયાનુસંધાન દ્વારા સુગમતા સાંપડે તેથી સમકાલીન અન્ય પ્રભાવક આચાર્યોની સંમતિ લઈ શ્રી આર્યરક્ષિત સૂરિ મ. ચાર અનુયોગની વ્યવસ્થા કરી. આગમોને ચિરંજીવ બનાવ્યા વીર નિ. સં. ૫૮૨ લગભગમાં દશપુર (મંદસૌર) (માલવા) નગરે ચોથી વાચના થઈ.

પંચમ વાચના :- વીર સં. ૮૩૦ થી ૮૪૦ લગભગમાં પૂ. આ. સ્કંદિલ સૂરિએ ઉત્તરાપથના મુનિઓને મથુરામાં તથા નાગેન્દ્રવંશીય પરમ પ્રભાવક શ્રી હિમવંત ક્ષમા શ્રમણના શિષ્ય આ. શ્રી નાગાર્જુન સૂરિએ દક્ષિણાપથના મુનિઓને વલભીમાં આગમોની સંકલના કરવા એકઠા થયા કીંતુ તે સમયની દેશગત અંધાધુંધીના કારણે એક જ સાથે ભિન્ન-ભિન્ન સ્થળે આગમવાચનાઓ કરી ભવિષ્યમાં માથુરી અને વલભીવાચનાઓના પાઠ ભેદોનું સમન્વય સહજ થઈ જશે આ હેતુપૂર્વક પાંચમી વાચના કરી.

ષષ્ઠી વાચના :- તેજ ભાવનાઓ અનુસાર માથુરી વાચનાના વારસદાર આ. શ્રી દેવદ્વિગણી ક્ષમાશ્રમણે તથા વલભીવાચનાના વારસદાર આ. શ્રી કાલક સૂરિએ ભેગા મળી. શ્રમણ સંઘને એકત્રિત કરી, કાલકમે વિણસી જતા આગમના ખજાનાને સ્થાયી બનાવવાના શુભ આશયથી શ્રી શત્રુંજ્યાધિષ્ઠાયક શ્રી કપર્દીયક્ષ આદિ દૈવીક સહાયકથી ૫૦૦ આચાર્યાદિઓએ મળી વલભીપુર(વળા સૌરાષ્ટ્ર)માં

પુસ્તકારૂઢ રૂપ આગમ વાચના કરી, આ વાચનામાં ચોરાશી આગમોનું વ્યવસ્થિત સંકલન તાડપત્રના પાના ઉપર લિપિબધ્ધ કરી આગમોને પુસ્તકારૂઢ કરવાનું કાર્ય સાધુ ભગવંતોએ કર્યું. તેમજ અન્ય મહત્વના ગ્રંથોનું પુસ્તકાલેખન કાર્ય થયેલ, ત્યારબાદ સાધુ સત્યમિત્ર સ્વર્ગે ગયા અને વીર નિ. સં. ૧૦૦૦માં વર્ષે પૂર્વજ્ઞાનનો વિચ્છેદ થયો તેમ મનાય છે.

પ્રભુવીરના શાસનમાં ઉપરોક્ત ‘છ’ વાચનાઓના માધ્યમે ૧૦૦૦ વર્ષના ગાળામાં થયેલ શ્રુતોધ્ધારનો ઇતિહાસ મોજૂદ છે. ત્યાર પછી ૧૫૦૦ વર્ષ સુધી આગમ વાચનાનો કે શ્રુતોધ્ધારનો કોઈ ઉલ્લેખ નથી મળતો.

તેમજ વિષમકાળના પ્રભાવથી ૧૦મી સદીની સમાપ્તિ કાળથી શિથિલાચારની વૃધ્ધિ થવાથી આગમિક જ્ઞાનની પરંપરા સુવિહિત ગીતાર્થ, આચાર સંપન્ન શ્રમણોના હાથમાં રહી નહીં પરિણામે હસ્તલિખિત પ્રતોમાં રહેલ આગમો અધિકારીને પણ મળવા દુર્લભ બન્યા.

છેવટે વીસમી સદીના ઉત્તરાર્ધના પ્રારંભકાળે સુવિહિત સંવેગી સાધુઓમાં આચાર નિષ્ઠા, વિશિષ્ટ વૈરાગ્યની પ્રબલ ભૂમિકા આદિ સુદૃઢ હોવા છતાંય આ બધાને ટકાવવા માટેના જરૂરી સંજોગો ન મળતાં આગમિક જ્ઞાનની માત્રા પઠન-પાઠનની શાસ્ત્રીય પરંપરા સુરક્ષિત ન રહી શકવાના કારણે ખુબ જ અલ્પ માત્રામાં રહેવા પામી

આવા અવસરે શ્રમણસંઘની ૧૮ પ્રસિધ્ધ શાખાઓમાં વધુ પ્રભાવશાળી ‘સાગરશાખા’ના અદ્વિતીય પ્રતિભા સંપન્ન પ્રૌઢધીષણશાલી અનેકવાદો કરી તપાગચ્છની વિજય પતાકા ફેલાવનાર પૂ. મુનિરાજ શ્રી ઝવેરસાગરજી. મ.ના. એક માત્ર શિષ્ય નવ માસના ટૂંકા ગાળાનો જ ગુરૂ સહવાસ છતાં પૂર્વજન્મની આરાધનાના બળે એકલે હાથે ન્યાય-વ્યાકરણ, આગમટીકા આદિ અનેક સાધના ગ્રંથોનું અગાધ વિદ્વત્તા પૂર્ણ જ્ઞાન મેળવી પૂ. ગુરૂદેવ શ્રી ઝવેરસાગરજી મ.ની આગમોની પારદૃશ્યતાના વારસાને તે ગુરૂદેવશ્રીના અન્તિમ સમયના “ આગમો કા અભ્યાસ બરોબર કરના ” શબ્દ પાછળ રહેલ ઉંડા અંતરના આશિષના બળે આગમિક તલસ્પર્શી અગાધ માર્મિક જ્ઞાન આપ મેળે મેળવી વીર નિ. સં. ૨૪૪૦ વિ.સં. ૧૯૭૦માં કો’ક મંગલ ચોઘડીએ જિનશાસનના એક મહાન ધુરંધર સમર્થક પ્રભાવક શાસ્ત્રોના પારગામી

આચાર્યભગવંતો વર્ષો જૂની શ્રમણસંઘની ફરજ અને જવાબદારી રૂપ આગમોના અણમોલ વારસાને સુરક્ષીત રાખવાના પ્રશ્ને ફરીથી ઉપસ્થિત કરી.

રાજ્યદ્વારી ઉપદ્રવો, ધર્માંધ ઝનૂન, બ્રિટીશ હકૂમત, જનતામાં ફેલાયેલ ક્રાન્તિકારી વિચારધારા, પશ્ચાત્ય કેળવણીના સંસ્કાર આદિ સંઘર્ષ કાળમાં પુસ્તકો પ્રતો મેળવવી અતિકઠીન હતી તે સમયે જુદા જુદા ખૂણે રહેલી હસ્તપ્રત-તાડપત્ર આદિ પરથી સંશોધન કરી જાત મહેનતે પ્રેસકોપીથી માંડીને સુધારવા સુધીની સંપૂર્ણ દેખરેખ જવાબદારીથી આગમ ગ્રંથોની મર્યાદિત પ્રતિઓ છપાવી સામુદાયિક વાચનાઓ વિ. સં. ૧૯૭૧થી ૧૯૭૭ સુધીમાં પાટણ-કપડવંજ-અમદાવાદ-સુરત આદિ ક્ષેત્રોમાં છ-છ મહીનાની વાચનાઓ ગોઠવી સેંકડો સાધુ-સાધ્વીઓને આગમોને વાંચવાની પરિપાટી આદિનો સંપૂર્ણ ખ્યાલ કરાવ્યો સાત સામુદાયિક વાચનાઓમાં ૨૬ ગ્રંથો વાંચ્યા તેમાં લગભગ ૨,૩૩,૨૦૦ શ્લોકની વાચના આપી તથા આગમ દિવાકર પૂ. મુનિશ્રીપુણ્યવિજયજી મ. આદિને પણ આ ક્ષેત્રે આગળ વધવા અંગૂલ નિર્દેશ કરી આ મહાપુરુષે શ્રુત સરિતાને ધોધમાર વહેતી કરી છે.

આ મહાપુરુષ તે પ્રાતઃ સ્મરણીય ગુજરાત-માલવા-રાજસ્થાન-બંગાલ- બિહાર આદિ અનેક ક્ષેત્ર સંઘો તથા સુરત સંઘના આમૂલચૂલ ઉપકારી, આગમોધ્ધારક ધ્યાનસ્થ સ્વર્ગસ્થ પ.પૂ. આચાર્યશ્રી આનંદસાગર સૂરીશ્વરજી મહારાજ જેઓ ‘ પૂ. સાગરજી મ.’ ના લાડીલા, હૂલામણા નામથી પણ પ્રસિદ્ધ હતાં તેમના જ સંશોધિત આગમો અમને પ્રતાકારે પુર્ન મુદ્રિત કરાવવાનો લાભ પ્રાપ્ત થયો છે. તા.ક. વર્તમાન કાળે ગ્રંથો, શાસ્ત્રો, સુવિહિત ગીતાર્થ આચાર્ય ભગવંતો, ઇતિહાસકારો પાસેથી પ્રાપ્ત થતી માહિતી અનુસાર વીર નિર્વાણના ૧૦૦૦ વર્ષમાં છ-છ વાચના-સંકલન બાદ ૧૫૦૦ વર્ષ સુધીમાં આવું કોઈ કાર્ય થયેલ જણાતું નથી ત્યાર બાદ એકલા હાથે આપ બળે સૌ પ્રથમ આગમ ઉધ્ધારના ભગીરથ કાર્યને કરનાર ગુરૂદેવને કોટી-કોટી વંદના...

॥ श्री गणिविज्ञा सूत्रं ॥

‘वृच्छं बलाबलविहिं नवबलविहिमुत्तमं विउपसत्थं। जिणवयणभासियमिण पवयणसत्थम्मि जह दिट्ठं ॥ १ ॥ ८४७ ॥ दिवस तिही नक्खत्ता करणग्गहदिवसया मुहुत्तं च। सउणबलं लग्गबलं निमत्तिबलमुत्तमं वावि ॥ २ ॥ होराबलिआ दिवसा जुणहा पुण दुब्बला उभयपक्खे। विवरीयं राईसु बलाबलविहिं वियाणाहिं ॥ ३ ॥ दारं। पाडिवए पडिवत्ती नत्थि विवत्ती भणंति बीआए। तइयाए अत्थसिद्धी विजयग्गा पंचमी भणिया ॥ ४ ॥ जा एस सत्तमी सा उ बहुगुणा इत्थ संसओ नत्थि। दसमीइ पत्थियाणं भवंति निक्कंठया पंथा ॥ ५ ॥ आरूग्गमविग्घं खेमियं च इक्कारसिं वियाणाहि। जेऽविहु हुंति अमित्ता ते तेरसी पिट्ठओ जिणइ ॥ ६ ॥ चाउद्धसिं पन्नरसिं वज्जिज्जा अट्ठमिं च नवमिं च। छट्ठिं चउत्थिं बारसिं च दुणहंपि पक्खाणं ॥ ७ ॥ पढमी पंचमिं दसमी पन्नरसिक्कारसीविय तहेव। एएसु य दिवसेसुं सेहे निक्खमणं करे ॥ ८ ॥ नंदा भद्दा विजया तुच्छा पुन्ना य पंचमी होइ। मासेण य छव्वारे इक्किक्कावत्तए नियए ॥ ९ ॥ नंदे जए य पुत्ते, सेहनिक्खमणं करे। नंदे भद्दे सुभद्दाए, पुन्ने अणसणं करे ॥ १० ॥ दारं। पुस्सऽस्सिणिमिगसिररेवई य हत्थो तहेव चित्ता य। अणुराहजिट्ठमूला नव नक्खत्ता गमणसिद्धा ॥ १ ॥ मिगसिर महा य मूलो विसाह तहचेव होइ अणुराहा। हत्थुत्तर रेवइ अस्सिणी य

सवणे य नक्खत्ते ॥ २ ॥ एएसु य अब्बाणं पत्थाणं ठाणयं च कायव्वं । जइ य गहत्थं न चिट्ठइ संझामुक्कं च जइ होइ ॥ ३ ॥ उप्पन्नभत्तपाणो
 अब्बाणम्मि सया उ जो होइ । फलपुप्फोवगवेओ गओवि खेमेण सो एइ ॥ ४ ॥ संझागयंरविगयं विट्ठेरं सगहं विलंबिं च । राहुगयं
 गहभिन्नं च वज्जए सव्वनक्खत्ते ॥ ५ ॥ अत्थमणे संझागय रविगय जहियं ठिओ उ आइच्चो । विट्ठेरमवहारिय सगह कूरगहठियं तु ॥
 ६ ॥ आइच्चपिट्ठओ से विलंबि राहुहयं जहिं गहणं । मज्जेण गहो जस्स उ गच्छइ तं होइ गहभिन्नं ॥ ७ ॥ संझागयम्मि कलहो होइ
 विवाओ विलंबिनक्खत्ते । विट्ठेर परविजओ आइच्चगए अनिव्वाणी ॥ ८ ॥ जं सगहम्मि कीरइ नक्खत्ते तत्थ निग्गहो होइ । राहुहयम्मि
 य भरणं गहभिन्ने सोणिउग्गाले ॥ ९ ॥ संझागयं राहुगयं आइच्चगयं च दुब्बलं रिक्खं । संझाइचउविमुक्कं गहमुक्कं चेव बलियाइं ॥ १० ॥
 पुस्सो हत्थो अभीई य, अस्सिणी भरणी तहा । एएसु य रिक्खेसुं, पाओवगमणं करे ॥ ११ ॥ सवणेण धणिट्ठाइ पुणव्वसू नवि करिज्ज
 निक्खमणं । सयभिसयपूसथंभे (हत्थे) विज्जारंभे पवित्तिज्जा ॥ १२ ॥ भिगसिर अदा पुस्सो तिन्नि धणिट्ठा पुणव्वसू रोहिणी । पुस्सो य
 (पुव्वाइं मूलमस्सेसा । हत्थो चित्ता य तहा दस वुट्ठिकराइं नाणस्स) ॥ १३ ॥ पुणव्वसूणा पुस्सेण, सवणेण धणिट्ठया । एएहिं चउरिक्खेहि,
 लोयकम्माणि कारए ॥ १४ ॥ कित्तियाहिं विसाहाहिं, मघाहिं भरणीहि य । एएहिं चउरिक्खेहिं, लोयकम्माणि वज्जए ॥ १५ ॥ तिहिं
 उत्तराहिं रोहिणीहिं, कुज्जा उ सेहनक्खमणं । सेहोवट्ठावणं कुज्जा, अणुन्ना गणिवायए ॥ १६ ॥ गणसंगहणं कुज्जा, गणहरं चेव ठावए ।
 उग्गहं वसहिं ठाणं, थावराणि पवत्तए ॥ १७ ॥ पुस्सो हत्थो अभीई, अस्सिणी य तहेव । चत्तारि खिप्पकारीणी, कज्जारंभेसु सोहणा ॥ १८ ॥

विज्ञाणं धारणं कुज्जा, बंभजोगे य साहए। सज्झायं च अणुन्नं च, उद्देसे य समुद्दिसे ॥ १ ॥ अणुराहा रेवई चेव, चित्ता भिगसिरं तहा।
 भिऊनियाणि चत्तारि, भिउकम्मं तेसु कारए ॥ ३० ॥ भिक्खाचरणमत्ताणं, कुज्जा गहणधारणं। संगहोवग्गहं चेव, बालवुट्ठाण कारए ॥
 १ ॥ अद्दा अस्सेस जिट्ठा य, मूलो चेव चउत्थओ। गुरुणो कारए पडिमं, तवोकम्मं च कारए ॥ २ ॥ दिव्वमाणुसतेरिच्छे, उवसग्गाहियासए।
 गुरु सुचरणकरणो, उग्गहोवग्गहं करे ॥ ३ ॥ महा भरणि पुव्वाणि, तिन्नि उग्गा वियाहिया। एएसु तवं कुज्जा, सब्भिंतरबाहिरं चेव ॥
 ४ ॥ तिन्नि सथाणि सट्ठाणि, तवोकम्माणि आहिया। उग्ननक्खत्तजोएसुं, तेसुमन्नतरे करे ॥ ५ ॥ कित्तिया य विसाहा य, उम्हा एयाणि
 दुन्नि उ। लिपणं सीवणं कुज्जा, संथारुग्गहधारणं ॥ ६ ॥ उवकरणभंडमाईणं, विवायं चीवराणि य। उवगरणं विभागं च, आयरियाणं
 तु कारए ॥ ७ ॥ घणिट्ठा सयभिसा साई, सवणो य पुणव्वसू। एएसु गुरुसुस्सूसं, चेइयाणं च पूयणं ॥ ८ ॥ सज्झायकरणं कुज्जा, विज्ञा
 विरइं च कारये वओवट्ठावणं कुज्जा, अणुन्नं गणिवायए ॥ ९ ॥ गणसंगहणं कुज्जा, सेहनिकखमणं करे। संगहोवग्गहं कुज्जा, गणावच्छेइयं
 तहा ॥ ४० ॥ दारं-३ ॥

बव बालवं च तह कोलवं च थिलोयणं गराइं च। वणियं विट्ठी य तहा सुद्धपडिवए निसाईया ॥ १ ॥ सउणि चउप्पय नागं
 किंथुग्घं च करणा धुवा हुंति। किण्हचउदसिरत्तिं सउणई पडिवज्जाए करणं ॥ २ ॥ काऊण तिहिं बिगुणं जुण्हगे सोहए न पुण काले।
 सत्तहिं हरिज्ज भागं सेसं जं तं भवे करणं ॥ ३ ॥ बवेय बालवे चेव, कोलवे वणिए तहा। नागे चउप्पए यावि, सेहनिकखमणं करे ॥ ४ ॥

बवे उवट्टावणं कुज्जा, अणुन्नं गणिवायए। सउणीमि य विट्ठीए, अणसणं तत्थ कारए ॥ ५ ॥ दारं-४ ॥

गुरुसुक्कसोमदिवसे, सेहनिक्खमणं करे। वओवट्टावणं कुज्जा, अणुन्नं गणिवायए ॥ ६ ॥ रविभोमकोणदिवसे, चरणकरणाणि कारए। तवोकम्मणि कारिज्जा, पाओवगमणाणि य ॥ ७ ॥ दारं-५ ॥

रुद्धो उ मुहुत्ताणं आई छन्नवड्अंगुलच्छाओ। सेओ उ हवड् सट्ठी बारसमित्तो हवड् जुज्झो ॥ ८ ॥ छच्चेव य आरभडो सोमित्तो पंचअंगुलो होइ। चत्तारि य वड्जरिज्जो दुच्चेव य साव वसू होइ ॥ ९ ॥ परिमंडलो मुहुत्तो असीवि मज्झंतिते ठिए होइ। दो होइ रोहणो पुणबलो य चउरंगुलो होइ ॥ ५० ॥ विजओ पंचंगुलिओ छच्चेव य नेरिओ हवड् जुत्तो। वरुणो य हवड् बारस अज्जमदीवा हवड् सट्ठी ॥ १ ॥ छन्नउड्अंगुलाइं एए दिवसमुहुत्ता वियाहिया। दिवस मुहुत्तगईए छायामाणं मुणोयव्वं ॥ २ ॥ मित्ते नंदे तह सुट्ठिए य, अभिई चंदे तहेव या। वरुणगिगवेसईसाणे, आणंदे विजए इय ॥ ३ ॥ एएसु मुहुत्तजोएसु, सेहनिक्खमणं करे। वउवट्टावणाइं च, अणुन्ना अणिवायए ॥ ४ ॥ बंभे वलए वाउम्मि, उसभे वरुणे तहा। अणसणपाउवगमणं, उत्तमट्ठं च कारए ॥ ५ ॥ दारं-६ ॥

पुत्रामधिजसउणेसु, सेहनिक्खमणं करे। थीनामेसु सउणेसुं समाहिं कारए विऊ ॥ ६ ॥ नपुंसएसु सउणेसु, सव्वकम्माणि वज्जए। वामिस्सेसु निमित्तेसु, सव्वारंभाणि वज्जए ॥ ७ ॥ तिरियं बहिरंतेसु, अट्ठाणगमणं करे। पुप्फियफलिए वच्चे, सज्झायं करणं करे ॥ ८ ॥ दुमखंधे बहिरंतेसु, सेहुवट्टावणं करे। गयणे वाहरंतेसु, उत्तमट्ठं तु कारए ॥ ९ ॥ बिलमूले वाहरंतेसु, ठाणं तु परिगिण्हए। उप्पायम्मि

वयंतेसु, सउणेसु मरणं भवे ॥ ६० ॥ पक्कमंतेसु सउणेसु, हरिसं तुट्ठिं च वागरे ॥ दारं-७ ॥

चलरासिविलगगेसु, सेहनिक्खमणं करे ॥ १ ॥ थिररासिविलगगेसु, वओवट्ठावणं करे। सुयक्खंधाणुन्नाओ, उद्विसे य समुद्विसे ॥ २ ॥ बिसरीरविलगगेसु, सज्झायकरणं करे। रविहोराविलगगेसु, सेहनिक्खमणं करे ॥ ३ ॥ चंदहोराविलगगेसु, सेहीणं संगहं करे। सुण्णदिक्कोणलगगेसु, चरणकरणं तु कारण ॥ ४ ॥ कूणदिक्कोणलगगेसु, उत्तमट्ठं तु कारण। एवं लग्गाणि जाणिज्जा, दिक्कोणेसु ण संसओ ॥ ५ ॥ सोमग्गहविलगगेसु, सेहनिक्खमणं करे। कूरग्गहविलगगेसु, उत्तमट्ठं तु कारण ॥ ६ ॥ राहुकेउ विलगगेसु, सव्वकम्माणि वज्जए। विलगगेसु पसत्थेसु, पसत्थामि उ आरभे ॥ ७ ॥ अप्पसत्थेसु लगगेसु, सव्वकम्माणि वज्जए। विलग्गणि उ जाणिज्जा, गहाण जिणभासिए ॥ ८ ॥ दारं। न निमित्ता विवज्जंति, न मिच्छा रिसिभासियं। निमित्तेणं दुद्विट्ठेणं, आदेशो उ विणस्सइ ॥ ९ ॥ सुद्विट्ठेण निमित्तेणं, आदेशो न विणस्सइ। जा य उप्पाइया भासा, जं च जंपंति बालया ॥ १० ॥ जंवित्थीओ पभासंति, नत्थि तस्स वइकम्भो। तज्जाएण य तज्जायं, तण्णिभेण य तन्निभं ॥ १ ॥ तारूवेण य तारूवं, सरिसं सरिसेण निद्विसे। थीपुरिसनिमित्तेसु, सेहनिक्खमणं करे ॥ २ ॥ नपुंसकनिमित्तेसु, सव्वकज्जाणि वज्जए। वामिस्सेसु निमित्तेसु, सव्वारंभे विवज्जए ॥ ३ ॥ निमित्ते कित्तिमे नत्थि, निमित्ते भावि सुज्झए। जेण सिद्धा वियाणंति, निमित्तुप्पायलक्खणं ॥ ४ ॥ निमित्तेसु पसत्थेसु, दढेसु बलिएसु य। सेहनिक्खमणं कुज्जा, वउवट्ठावणाणि य ॥ ५ ॥ गणसंगहणं कुज्जा, गणहरे इत्थ वा वए। सुयक्खंधाणुन्नाओ, अणुन्ना गणिवायए ॥ ६ ॥ निमित्तेसु पसत्थेसु,

॥ श्री गणिविज्ञा सूत्रं ॥

५

प. सागरजी म. संशोधित

सिद्धिलेसु ऽबलेसु यो सव्वकजाणि वज्जिजा, अप्पसाहरणं करे ॥ ७ ॥ पसत्थेसु निमित्तेसु, पसत्थाणि सया ऽरभे। अप्पसत्थनिमित्तेसु, सव्वकजाणि वज्जे ॥ ८ ॥ दिवसाओ तिही बलिओ तिहीउ बलियं तु सुव्वई रिक्खं। नक्खत्ता करणमाहंसु करणाउ गहदिणा बलिणो ॥ ९ ॥ गहदिणाओ मुहुत्ता मुहुत्ता सउणो वली। सउणाओ बलवं लगं, तओ निमित्तं पहाणं तु ॥ ८० ॥ विलग्गाओ निमित्ताओ, निमित्तबलमुत्तमं । न तं संविज्जे लोए, निमित्ता जं बलं भवे ॥ १ ॥ एसो बलाबलविही समासओ कित्तिओ सुविहिएहिं। अणुओगनाणगेज्झो नायव्वो अप्पमत्तेहिं ॥ ८२ ॥ २०-१२८ ॥ गणिविज्जापडण्णं समत्तं ८ ॥ प्रभु महावीर स्वामीनीपट्ट परंपरानुसार कोटीगण-वैरी शाखा-चान्द्रकुल प्रचंड प्रतिभा संपन्न, वादी विजेता परमोपास्य पू. मुनि श्री झवेरसागरजी म.सा. शिष्य बहुश्रुतोपासक-सैलाना नरेश प्रतिबोधक-देवसूर तपागच्छ-समाचारी संरक्षक-आगमोद्धारक पूज्यपाद आचार्य देवेश श्री आनंदसागर सूरीश्वरजी-महाराजा शिष्य प्रौढ़ प्रतापी, सिध्यचक्रआराधक समाज संस्थापक पूज्यपाद आचार्य श्री चन्द्रसागर सूरीश्वरजी म.सा. शिष्य चारित्र-चूडामणी, हास्यविजेता-मालवोद्धारक महोपाध्याय श्री धर्मसागरजी म.सा. शिष्य आगमविशारद-नमस्कार महामंत्र समाराधक पूज्यपाद पंन्यासप्रवर श्री अभयसागरजी म.सा. शिष्य शासन प्रभावक-नीडर वक्ता पू. आ. श्री अशोकसागर सूरिजी म.सा. शिष्य परमात्म भक्तिरसभूत पू. आ. श्री जिनचन्द्रसागर सू.म.सा. लघु गुरु भ्राता प्रवचन प्रभावक पू. आ. श्री हेमचन्द्रसागर सू.म. शिष्य पू. गणिवर्य श्री पूर्णचन्द्र सागरजी म.सा. आ आगमिक सूत्र अंगे सं. २०५८/५९/६० वर्ष दरम्यान संपादन कार्य माटे महेनत करी

॥ श्री गणिविज्जा सूत्र ॥

६

पू. सागरजी म. संशोधित

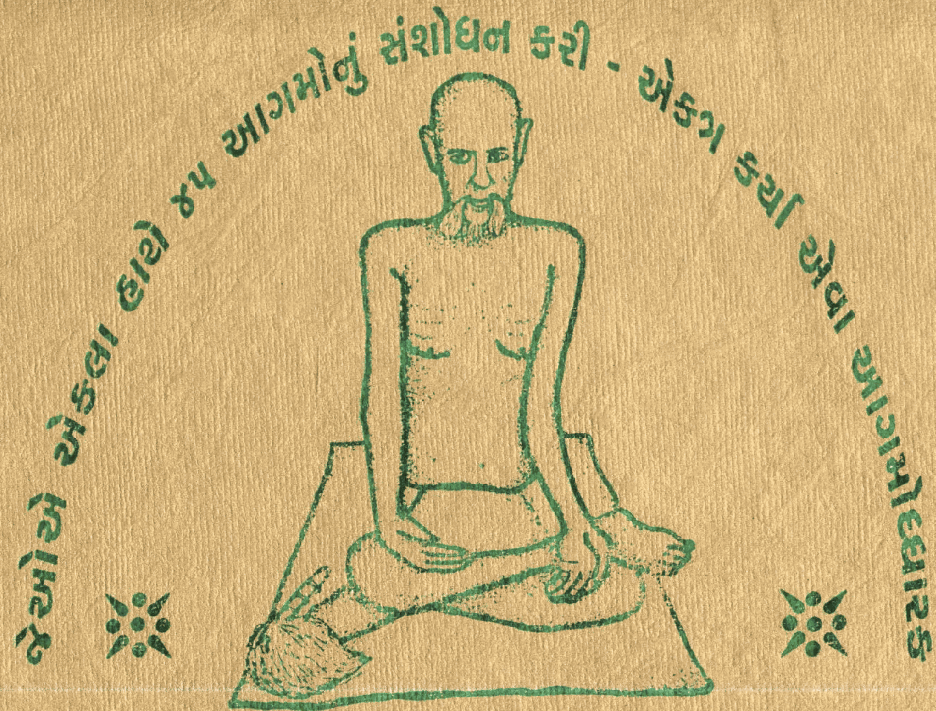
પ્રકાશક દિને પૂ. સાગરજી મ. સંસ્થાપિત પ્રકાશન કાર્યવાહક જૈનાનંદ પુસ્તકાલય સુરત દ્વારા પ્રકાશિત કરેલ છે.

ગણીવિજ્ઞા

૭

પૂ. સાગરજી મ. સંશોધિત

॥ श्री यागवल्क्या सूत्रम् ॥

પૂ. આચાર્યદેવ શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મ.સા.ના ચરણે શત્ શત્ વંદન...